

**НЯКОИ ПРОЦЕСУАЛНИ ВЪПРОСИ ОТНОСНО НАКАЗАТЕЛНО
ПРАВНАТА ЗАЩИТА НА СРЕДСТВАТА ОТ ФОНДОВЕ НА
ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**

асистент Стоян Стойков
Юридически факултет, УНСС
Катедра "Наказателно правни науки"

**SOME PROCEDURAL ISSUES RELATING TO CRIMINAL LEGAL
PROTECTION OF RESOURCES FROM EU FUNDS**

Stoyan Stoykov
Assistant Prof. in UNWE Sofia city
Juridical faculty department of Penal law

Abstract:

This article is dealing with the procedural rules for investigation of crimes affecting the EU financial system. Attacks with such a specific subject are new to our penal law. However, investigations of abuse of EU funds should not create special difficulties, as though it comes to crimes related to the subject of violations that are generic objects. Native jurisprudence in the broadest sense is a very solid practice connected with crimes chл.201 chл.212-203 and CC.

By ratifying, the Convention concerning the financial protection of the European Community is applied in Bulgaria introduced additional stock of crimes, and therefore be adopted and a number of other changes in laws and regulations (Law on financial management and control of public sector § 1 item 6, the Public Procurement Act and other).

An introduction of this additional criminal law is a fact that could raise questions about the constitutionality of the extent of this protection. For the first time in the Criminal Code used terms such as "funds belonging to the European Union" or "funds available to the Bulgarian state of the European Union.

Looking on constitutionality of protection of these funds to the EU under Article 17 paragraph 2 of the Constitution, property is divided into private and public. The composition of the crimes set out in Chapter Five of the Penal Code "Crimes against property" refers to the concept of 'foreign' - foreign property, foreign property, foreign Money and foreign values. Assets from the funds of the European Union or those granted such a Bulgarian EU country, are relevant to the subject matter of the offense in Chapter V of P Code "Crimes against property.

Interpreting Article 17 paragraph 2 of the Constitution, European Union funds are public property. Constitution as fundamental law, which set the basic principles of state social control does not provide additional protection or priority in the protection of public property to private (article 17 paragraph 2 CRB).

Such additional protection on the various property is governed by the Penal Code, which exalts the offenses of illegal encroachments on the property as a crime which protects against illegal activities the funds in this case.

Key words: Penal process; case; EU funds; Penal code; foreign property; financial system;

Стоян Стойков

Посегателства върху средствата от фондове на финансовата система на ЕС с такъв специфичен предмет са нови за наказателноправната ни практика. Независимо от това разследванията на злоупотреби с фондове на Европейския съюз не би трябвало да създадат особени затруднения, тъй като все пак става дума за престъпления свързани с предмета на посегателството, които са родово определени вещи. Родната юриспруденция в широкия смисъл на думата има много солидна практика свързана с престъпленията по чл.201-203 и чл.212 НК.

С ратифицирането на Конвенцията относно финансовата защита на Европейската Общност в България се въведоха допълнителни състави (чл.248а ал.2; 254б НК; чл.202 ал.2 т.3 и чл.212 ал.3 НК) на престъпления, и във връзка с това се приеха и редица други изменения в законови и подзаконови нормативни актове (Закон за финансовото управление и контрол в публичния сектор §1 т.6, Закона за обществените поръчки и други). Самото въвеждане на тази допълнителна наказателноправната защита е факт, който би могъл да породи въпроси относно конституционособразността на степента на тази защита.

За първи път в Наказателния кодекс се използват термини, като „фондове принадлежащи на Европейския съюз“ или „фондове предоставени на Българската държава от Европейския съюз“. Тези термини се появяват в текстовете на чл.202, ал.2 т.3, чл.212 ал.3, чл.248а ал.2 ал.3 и ал.5, чл.254б ал.1 и ал.2 НК. Съответно престъпленията са уредени в глави от Наказателния кодекс, като родовия обект на престъпно посегателство е посочен в заглавието на самата глава, като чл.202 ал.2 т.3 и чл.212 НК са уредени в Глава „Престъпления против собствеността“, съответно чл.248а ал.2, ал.3 и ал.5 НК е уреден в Глава „Престъпления против паричната и кредитната система“, а 254б ал.1 и ал.2 НК е уреден в Глава „Престъпления против финансовата данъчната и осигурителната системи.“

Понеже се говори за въвеждане на термини и престъпни състави във вътрешното наказателно право, считам, че е важно да се даде определение точно какви средства се има предвид, когато се говори за средства от фондовете за развитие на ЕС. Съгласно възгледа за конституционособразност на степента на защита на тези средства от фондовете на ЕС съгласно чл.17 ал.2 от Конституцията, собствеността се разделя на частна и публична. В съставите на престъпленията уредени в Глава V от НК „Престъпления против собствеността“, се говори за понятието „чужд“ - чужди вещи, чуждо имущество,

Стоян Стойков

чужди пари и чужди ценности. Имуществата от фондовете на Европейския съюз или такива предоставени такива на Българската държава от ЕС, са относими към предмета на престъплението посочено в Глава V от НК- „Престъпления против собствеността“.

Тълкувайки чл.17 ал.2 от Конституцията, може да се каже, че по своята същност фондовете на Европейския съюз са публична собственост. Конституцията като основен закон, в който са поставени основните начала на държавното обществено управление, не дава допълнителна защита или приоритет при защита на публичната собственост спрямо частната¹ (чл.17 ал.2 КРБ). Такава допълнителна защита относно различната собственост е уредена в Наказателния кодекс, който въздига престъпните деяния относно незаконните посегателства върху собствеността, като престъпления с които защитава от противоправни действия съответните средства от фондове на ЕС. Съответно в особената си част наказателния кодекс е уредил защитата по основните състави засягащи собствеността и съответно квалифицирани състави засягащи собствеността на средствата от фондовете на ЕС, чл.201-чл.202 НК. По подобен начин въпросът е решен и в чл.212.ал.3 от НК, което означава, че за българския законодател собствеността на Европейския съюз има по-висока степен на наказателноправна защита, в сравнение с всички останали видове собственост. Навярно българският законодател се е съобразил с високата степен на обществена опасност на противоправните деяния засягащи фондове на ЕС или предоставени такива на Българската държава.

При посегателствата върху средствата от фондовете на Европейския съюз, степента на засягане на обществените отношения е висока, с оглед възможните пострадали субекти. Така може да се приеме, че собствеността на Европейския съюз е неравнопоставена по отношение на наказателноправната защита във връзка с другите форми на собственост. Престъпленията засягащи финансовите средства на Общността са по-тежко наказуеми в сравнение с престъпленията засягащи формите на собственост определени по чл.17 ал.2 от Конституцията. Законодателят разграничава терминологично средствата от „фондове принадлежащи на Европейския съюз“ и „предоставени такива от Европейския съюз на Българската държава“. Това разграничение е от

¹ Проф. Стефан Стойчев, Конституционно право на Република България, Част 1, стр. 183-192

Стоян Стойков

съществена важност при определянето на предмета на престъплението, с което да се разграничи дали посегателството е срещу фондове предоставени от Европейския съюз или посегателството е срещу такива предоставени на Българската държава от Европейския съюз.

Подобно разграничение има основно значение, както за материалното наказателно право, така и за процесуалното право. Изясняването на въпроса къде е довършено престъплението, както и мястото на настъпване на вредоносния резултат ще определи в последствие подсъдността, компетентността по разследването и видовете използвани доказателства в процеса. Вземайки в предвид източниците, формиращи бюджета на Европейския съюз може да се направи извода, че по същество националните средства се трансформират в собственост на Европейския съюз и съответно, след като станат собственост на ЕС същите тези средства, чрез използването на финансови механизми се предоставят на Българската държава, с което придобиват национален характер и стават публична собственост.

При решаването на тези и други въпроси, правоохранителните органи ще се сблъскат с алтернативно дадения предмет и съответно ще възникне въпроса дали различните състави, имащи за цел да защитят този вид средства, ще се отнасят по същество за един и същ предмет. Не би следвало това да е така, тъй като действието на наказателния кодекс, съгласно териториалния принцип ще раздели съответния предмет на престъпни посегателства, следователно следва да се разделят съставите на престъпления от специалната част на наказателния кодекс, които засягат фондове на Европейския съюз, намиращи се извън наказателноправния обхват на наказателния кодекс и такива които се намират директно под наказателноправната защита на наказателното законодателство в тази насока.

От голямо практическо значение ще е изясняване на някои действия по разследването на престъпления засягащи финансовата система на ЕС. Материалноправните въпроси следва да се изясняват в друго по-обширно монографично изследване. Въпросите относно процесуалната страна са от съществено значение и тяхното изясняване ще доведе до максималното използване на правоохранителните органи за защитата от този вид престъпления.

Стоян Стойков

Наказателно процесуалния кодекс регламентира, кои органи на досъдебното производство могат да извършват следствени действия по престъпления имащи за предмет средствата от фондовете принадлежащи на Европейския съюз. Фигурите на прокурора и разследващия полицаи са основни действащи лица за разследване по дела от общ характер съгласно НПК². Взимайки предвид специалния предмет на престъплението, органите в досъдебното производство могат да се разделят на две основни категории като тези, които се занимават със средства от фондове принадлежащи на Европейския съюз и такива които се занимават с престъпления засягащи средствата предоставени на Българската държава от Европейския съюз. Тук отново се проявява въпроса, къде е започнало и къде е довършено престъплението. При определянето на компетентността на разследващия орган ще бъде от съществено значение да се установи на кого са принадлежали средствата от фондове на ЕС. Като пример, в случай че средствата са от фондове принадлежащи на Европейския съюз и престъплението е извършено в чужбина, органа под чиято юрисдикция следва да се проведе разследването е ДАНС. Но в случай, че ДАНС не разполага с материали то преминава под юрисдикцията на следствените органи. В хипотезата на „директно финансиране“, когато парите постъпват директно от чужбина към бенефициента, компетентен орган да извършва процесуално-следствените действия, следва да бъде Национална следствена служба.

В другата хипотеза, отново с оглед спецификата на предмета на престъплението, след като фондовете са предоставени на Българската държава и следователно са попаднали под юрисдикцията на българските органи, то органът извършващ процесуално-следствените действия би следвало да бъде разследващия полицаи.

Прокурора и в двете хипотези ще бъде водещия досъдебното производство и тъй като в неговите правомощия се включват контрола, участието, и постановяването на постановление, то той ще бъде главно действащо лице по разследванията на този вид престъпления.³

² Чинова М., Новите положения в досъдебното производство по НПК. „По новия НПК е ограничена в максимална степен и възможността разследването да се осъществява от следовател. Той може да проведе разследване, но само за престъпления по няколко текста от НК“, стр. 157.

³ Манев Н., Наказателен процес, стр. 236

Стоян Стойков

На първо място със започване на процесуално-следствените действия е от съществено значение да се реши въпроса с подсъдността на престъпленията. Законодателят не се е съобразил с оглед специфичният предмет на престъпленията и е уредил престъпленията според общите правила на наказателно процесуалния кодекс. Квалифицираното длъжностно присвояване съгласно чл. 202 ал.2 т.3 НК е уредено като тежко умишлено престъпление и съгласно чл.35 ал.1 във връзка с ал.2 от НПК е родово подсъдно като първа инстанция на Районен съд, но също така в зависимост от правната квалификация на извършеното престъпление, когато се касае за присвоени средства в особено големи размери и когато случаят е особено тежък, то подсъдността при тези условия би следвало делото да се гледа като първоинстанционно от окръжен съд.⁴

При документната измама по чл.212 ал.3 НК, която също е уредена като тежко умишлено престъпление отново на основание чл.35 ал.2 във връзка с ал.1 НПК, е уредена като родово подсъдна на първа инстанция- Районен съд. Тук отново с оглед правната квалификация и квалифициращото обстоятелство – особено големи размери в случаи, че престъплението е извършено по чл.212 ал.5 във връзка с ал.3 , във връзка с ал.1 и ал.2 НК, то делото ще бъде подсъдно на Окръжен съд. Подсъдността е от съществено значение да се уреди по отношение на другите два състава от Наказателния кодекс, засягащи престъпленията относно средствата от фондове на Европейския съюз и предоставени такива на Българската държава от ЕС. Така престъплението по чл.248а ал.2 НК и квалифицираните по ал.3 и ал.5, съгласно правилата на родовата подсъдност по чл.35 ал.1 и ал.2 НПК е подсъдно на Окръжен съд като първа инстанция, независимо, че по смисъла на чл.93 т.7 НК, престъплението не е уредено като тежко. Следващият състав на престъплението по чл.254б НК е родово подсъден на Окръжен съд, като първа инстанция.

Освен подсъдността необходимо условие е да се определи ясен и точен план за водене на разследването. Специфични особености при разследването на конкретните престъпни посегателства се откриват още с действията по разследването на фаза проверка и образуване на досъдебното производство⁵.

⁴ Доковска. Д, Трендафилова. Е, Чинова. М, Съдебна практика на Върховния съд на Република България по Наказателно -процесуалния кодекс 1975-1995 г. С.,1996 г.

⁵ Чинова М., Новите положения в досъдебното производство по НПК, стр. 173-185.

Стоян Стойков

Разкриването на този вид престъпления изисква ясна и точна планировка на действията на прокурора и разследващите органи с оглед сложната фактическа обстановка. Поради тази причина засегнатите обществени отношения, които пряко касаят Европейския съюз, то той създава своя Служба за разследване на финансови престъпления свързани с усвояването на средствата от фондове на Европейския съюз наречена- „Европейска служба за борба с измамите“(ОЛАФ). Целта на тази служба е да извършва разследващи действия с оглед защита на финансовите интереси на Европейския съюз и борбата с измамите, на корупцията и с други нередности, както и на неправомерни дейности на Европейските институции.

Наред с тази институция, другата която може да упражни правото си да сезира органите на досъдебното производство за извършени нарушения със средства от фондовете на Европейския съюз и такива предоставени на българската държава от ЕС е Европол. Съгласно правилата на наказателно процесуалния кодекс чл.207 ал.1 НПК, за да се образува досъдебно производство е необходимо да са налице две кумулативно предвидени предпоставки -законен повод по чл.208 НПК и достатъчно данни по чл.211 ал.1р ал.2 НПК. съответно законния повод за образуване на досъдебно производство при разследване на посегателство срещу финансовата система на Европейския съюз е най-често използваното основание за възбуждането на наказателно преследване.⁶

Чрез основанието по чл.208 ал.2 НПК, се допуска възможност информацията получена от различни източници и в различна форма съответно и от анонимен източник, да се образува проверка по случаи за които има информация, че е извършено престъпление със средствата от фондове на Европейския съюз. Най-често от тази възможност се възползват служби като ОЛАФ, Европол, МВР, ДАНС и други, които след като получат уведомление или сигнал за извършени нарушения, следва да сезират прокуратурата за постъпили такива сигнали. Съществен недостатък беше в случаите с документите които се използват от органите на ОЛАФ, в не редки случаи те не следваше да се допуснат като годни доказателства съгласно разпоредбите на НПК, по отношение на МВР и ДАНС, данните получени за нарушения изискват

⁶ Манев Н., Наказателен процес. Учебно ръководство, Четвърто преработено издание, С., 2005.

Стоян Стойков

да бъдат регистрирани в съответната структура. В много случаи сигналите за злоупотреби с този вид средства не съдържат достатъчно данни за извършено престъпление, което налага възлагане на предварителна проверка от прокурора съгласно правомощията му по чл.145 от Закона за съдебната власт.⁷ Съгласно чл.134 от НПК, който допуска да се използва за целите на наказателния процес документ на чужд език, тази разпоредба не следва да се прилага само от съда, но и от органите на досъдебното производство.⁸

До голяма степен основните поводи, които получава прокуратурата и органите на досъдебното производство да започнат проверка във връзка с престъпления против финансовата система на Европейския съюз са използването на документи и материали събирани от служителите на ОЛАФ, респективно АФКОС.

Съгласно действащото Общностно право в тази насока, спазвайки разпоредбите на вътрешното законодателство, следва да се предоставят тези материали и сведения на българските правоохранителни органи за по-нататъшни действия относно наказателноправната защита на финансовата система на Европейския съюз. Съгласно разпоредбата на чл.134 НПК следва да се приеме, че такива документи и материали предоставени на българските правоохранителни органи, които уличават лица в злоупотребили със средства от фондовете на ЕС, следва да се вземат предвид след като бъдат преведени на български език и заверени по надлежния ред, като законен повод за образуване на наказателно дело от общ характер на основание чл.208 ал.1 НПК.

Извършваните проверки на място от страна на ОЛАФ се констатира с актове, които следва да имат административен характер. ОЛАФ е административен орган на Европейския съюз, следователно актовете, които той издава следва да се приемат като доказателства, позовавайки се на Административна взаимопомощ: Регламент (ЕО) № 515/97, изменен с Регламент (ЕО) № 766/2008.

Актовете с констатации за нарушения издадени от ОЛАФ и събраните по тях доказателства следва да се допускат като такива в наказателното производство, това би довело до по-бърз процес въпреки, че те не са събрани по

⁷ Манев Н., Новелизация на наказателно-процесуалната система с новия НПК, С., 2006.

⁸ Раймундов П., Престъпления срещу финансовите средства на Европейската Общност, сп. Правен свят, брой 11, 2008г.

Стоян Стойков

реда на НПК. Преди приемането на изменението на разпоредбата на чл.127 ал.1 НПК се изразяваха и други становища, относно това, че актовете на органите на ОЛАФ не следва да се допускат като доказателства в процеса. Това обаче не е достатъчен аргумент, все пак ОЛАФ е административен орган на ЕС с вменени функции именно за разследване на злоупотреби със средства от фондове на ЕС. Ето защо, считам, че не би следвало да има пречки относно ползването на доказателства, които са събрани от органите на ОЛАФ, че дори и нещо повече самите служители на ОЛАФ да бъдат допускани като свидетели в процеса. През 2010г. с изменението на НПК се реши проблема относно признаването на протоколи и документи издадени от органите на ОЛАФ.

С изменението прието в НПК от 28.05.2010г. българското наказателноправно законодателство направи важна крачка към пълната и всеобхватна защита на средства от фондовете на ЕС. Изменението и допълнението на чл.127 ал.1 НПК дава възможност на правоохранителните органи да се възползват от докладите и документите издадени от ОЛАФ. До приемането на тази разпоредба докладите от разследванията на ОЛАФ се ползваха за възбуждане на проверка, след обнародването на разпоредбата, обаче правоохранителните органи могат да се ползват в хода на досъдебното и съдебното производство по тези дела със всички документи събрани като доказателства при извършени разследвания от органите на ОЛАФ. По този начин се избягва повторното събиране на доказателства и се съкращава продължителността на процеса, но това не отменя задълженията на правоохранителните органи да събират доказателства във връзка с наказателното производство. Също така разпоредбата не отменя органите на прокуратурата и следствието да извършват проверка на годността и истинността на предоставените документи и до колкото те са съотнесими към повдигнатото обвинение.

Респективно в другата хипотеза относно наличието на достатъчно данни за образуване на досъдебно производство чл.207 ал.1 НПК, правоохранителните органи след като получат материалите и документите да образуват досъдебно производство. Необходимо условие тук е след обстоен преглед на материалите да се направи основателно предположение, че има данни за извършено престъпление. За да се направи това основателно предположение, не е задължително към момента на образуване на досъдебно производство, да се

Стоян Стойков

направят изводи относно лицата извършили престъплението и относно правната му квалификация чл.211 ал.1 и ал.2 НПК. За използването на предпоставките по чл.211 НПК, достатъчно данни за извършено престъпление, органите на досъдебното производство е необходимо да направят правилна преценка на две обстоятелства:

1. По коя възможна програма е констатирано нарушението. Познаването в детайли на съответната програма ще бъде от съществено значение за извършването на предварителната проверка, създаването на точни указания от страна на прокурора за събирането на достатъчно данни за образуване на досъдебно производство.

2. Другото обстоятелство е правилно да се прецени от обективна и субективна страна, кой престъпен състав е осъществен.

Планирането на разследването по отношение на този вид престъпления е от изключителна важност, тъй като самото престъпление в повечето случаи е със сложен фактически състав, което налага необходимостта да се използва целия ресурс на съответните разследващи органи и експерти от други области.

След правилното планиране на разследването, когато в хода на проверката се съберат достатъчно данни за извършено престъпление, прокурорът образува досъдебното производство на основание чл.212 ал.1 НПК. Със съставянето на акта на първото действие по разследването, досъдебното производство се счита за образувано (чл.212 ал.2 НПК), но при престъпленията против финансовата система на Европейския съюз въпроса относно извършване на първоначалните следствени действия следва да бъде изменен. Делата за престъпления от този вид, поради своето комплицирано естество, в повечето случаи със самото образуване, не могат да извършат първоначално следствените действия. Извършването на тези действия ще бъдат последващи акта на образуване на досъдебното производство⁹. С оглед фактическата и правна сложност на престъпленията, прокурорът е необходимо в хода на разследването да дава точни и пълни указания, за да обезпечи законосъобразно и в срок приключване на разследването. Така например с оглед визираните престъпни

⁹ Точно в тази връзка Чинова М. изразява следното становище, по отношение на чл.212 ал.2 НПК с употребяването на „ акта“ „ В единия случай се употребява изразът- „ акта за първото действие по разследването“ (чл.212, ал.2 НПК), а във втория- „ протоколът за първото действие по разследването“ (чл.214, ал.2 НПК). Друг е въпросът за недопустимия законодателен подход- едни и същи явления в правото да се обозначават с различни понятия”.

Стоян Стойков

състави в Особената част на Наказателния кодекс, в зависимост от това какво изпълнително деяние е осъществил деецът, прокурорът ще трябва да даде необходимите указания за извършването на процесуално следствени действия, за събирането на неоспорими доказателства за образуване на досъдебното производство.

Самото образуване се извършва с постановление на прокурора, като същия е необходимо прецизно да квалифицира престъплението, като ясно обективира елементите на наказателноправната норма от Особената част на НК. От съществено значение за образуване на досъдебното производство, с оглед правилното прилагане на материалния закон, ще е събирането на доказателства, които в последствие да дадат основна тежест на обвинението. При различните престъпления относими към злоупотребите със средства от фондовете на Европейския съюз, ще бъде от изключителна важност да се познават в детайли нормативните актове и вътрешните правила на съответните институции, които имат право да се разпореждат с тези средства, съответно имат право да ги ползват. Необходимо условие тук е да се осъществи двустранна връзка между правоохранителните органи и административните органи, които могат да предоставят на разследващите органи писмени свидетелски показания съответно след извършване на процесуално- следствени действия съгласно разпоредбите на НПК.

Важно място в наказателния процес заемат събирането и проверката на доказателствата с които да се изяснят обстоятелствата по извършеното от деца противоправно деяние във връзка със злоупотреби със средства от фондовете на Европейския съюз.

След образуване на досъдебното производство, преценката за наличието на неоспорими доказателствата към конкретното престъпно деяние ще бъдат от изключителна важност за по-нататъшния развой на процеса.

Във връзка с престъпленията против средствата от фондовете на Европейския съюз и средства предоставени на българската държава от Европейския съюз, съществуват редица пречки по събирането на доказателства, както и тяхното използване в процеса.

Доказателствата са фактическите данни, които ще допринесат за изясняване на противоправността на извършеното престъпление. За да бъдат

Стоян Стойков

валидни те е задължително те да бъдат събрани, чрез доказателствените средства съгласно сега действащия НПК.

При този вид престъпления е наложително да се използват различни способности на доказване в наказателното производство, съответно- разпит на обвиняем и свидетели, оглед, експертиза, претърсване и изземване, използването на специални разузнавателни средства. С използването на способите на доказване, органите на досъдебното производство, следва да съберат необходимите доказателствени средства и след прецизна проверка за връзката им с извършеното престъпление, да се приложат по делото.¹⁰

Изхождайки от факта, че престъпленията засягащи финансовите интереси на Европейските Общности са по отношение на приходи и разходи на тези средства, то действията по заприхождаването и разходването на тези средства, би следвало да се извършат, чрез използването на набор документи, които деецът да е употребил като средство за извършване на инкриминираното деяние¹¹.

Следователно съгласно Глава XIII НПК, основните доказателства за разкриване на престъпленията от този вид, ще бъдат писмените доказателствени средства. Възможните документи използвани като доказателства, могат да бъдат документи удостоверяващи заприхождаването и разходването на тези средства, договори за обществени поръчки, на договори за доставки или услуги, плащания, приемо-предавателни протоколи и други първични документи с удостоверителен характер. Възможно е такива да бъдат и становища или докладни записки на длъжностни лица или експерти относно характера на констатирани нарушения. В повечето случаи се изисква те да имат удостоверителен характер.¹² Такива документи следва да бъдат в оригинал и с тяхното предоставяне на органите на досъдебното производство, както и в съдебното производство, би следвало да се констатира движението на стоково-материални или парични ценности. По своята същност удостоверителните документи са първични такива, и когато отговарят на нормативните изисквания

¹⁰ Павлов, Ст., Наказателен процес на Република България - обща част, под редакцията на Димитър Михайлов и Михаил Лулев, С., 1996. „ Проверката на доказателствения материал трябва да бъде насочена към преодоляване на всички празнини, противоречия и неясноти в събраните материали.”с.343

¹¹ Присъда по НОХД №160/2001г.

¹² Павлов, Ст., Наказателен процес на Република България - обща част, под редакцията на Димитър Михайлов и Михаил Лулев, С., 1996. с.374

Стоян Стойков

за тяхното съставяне и нямат белези да са фалшифицирани, имат на общо основание пълна доказателствена сила до тяхното опровергаване.

Съгласно НПК, доказателствата и средствата за тяхното установяване, нямат предварително определена сила. Те мога да бъдат оспорени и в случай, че когато такъв документ бъде приет като доказателство от органите на досъдебното производство, той подлежи на проверка¹³ съгласно разпоредбите на действащия Наказателно процесуален кодекс.

Важно място за доказване на извършеното престъпление ще заеме, разпита на свидетел или обвиняем, респективно на експертите, които са обработвали документите по заприхождаването и разходването на средствата от фондовете на Европейския съюз. Също така разпитът на експертите работещи в съответната институция, би спомогнало да се разбере спецификата на предмета на престъплението. Техните разяснения относно документацията за усвояване на тези средства следва да се вземат в предвид при преценка на доказателствата. Необходимо е органите на досъдебното производство да бъдат постоянно запознавани с измененията и допълненията на нормативната уредба и различни бланки и документи относими към използването на средства на Еврофондовете.

Също така е необходимо да се привличат експерти в областта по консултиране, които да работят в съвместни екипи с органите на досъдебното производство. Но преди да бъдат разпитани съответните експерти и длъжностни лица имащи право да се разпореждат със средства от фондовете на Европейския съюз, е необходимо органите на досъдебното производство под прокурорски надзор да проведат процесуално следствено действие-претърсване и изземване.

Претърсването и изземването следва да се разгледат като самостоятелни способности за доказване, чрез които органите на досъдебното производство. Наличието на достатъчни данни е достатъчно основание, за да се възползват от това процесуално следствено действие, претърсят помещения с цел намиране, събиране и изземване на документи и предмети, които в последствие след преценката им да се обективират в веществени доказателства.

Претърсването и изземването най-често се осъществяват в офисите на бенефициенти, консултантски фирми, помещения и други такива, където основателно се предполага, че ще бъдат налице документи имащи отношение

¹³ Виж . бел. 13

Стоян Стойков

към предмета на престъплението. При престъпленията свързани с употребата на средствата от фондовете на Европейския съюз и такива предоставени на Българската държава от ЕС, основното средство за извършването им е документа, независимо в какъв вариант- електронен или писмен. Така при извършване на процесуално следствените действия-претърсване и изземване основния поглед ще бъде насочен върху откриването и изземването на договори, отчети, фактури, счетоводни книги, компютърни данни, някои предмети като компютър, преносими хард дискове, принтери, касови апарати и други такива, които биха могли да бъдат свързани с предмета на престъплението.

Изземването е важно следствено действие за събиране на доказателства, то може да се осъществи без претърсване в случаите когато са налице нагледно необходимите доказателства, когато органите имат информацията относно за това къде се намират необходимите за изземване вещи, документи и др. Тогава не е наложимо да се извършва претърсване на помещенията офиси или други обекти в които се предполага наличието на доказателства. Изземването на необходими доказателства се разграничава от доброволното предаване. Все пак при доброволното предаване на вещи и предмети с цел обезпечаване на наказателното производство, деецът проявява воля за съдействие на правоохранителните органи и доброволното предаване следва да се протоколира с протокол за доброволно предаване. Изземването от друга страна представлява ползване на репресията на орган на власт с цел да се задържат вещи за доказателства, които да бъдат обвързани с действията на деецът.

При този вид престъпления изземването играе важна роля за разкриването и събирането на доказателства с цел разкриване на обективната истина, по моему то е процесуално-следствено действие, което не следва да се приема като доброволно предаване на предмети от страна на дееца в ръцете на правоохранителните органи. Ето защо, считам че изземването на компютърни данни или конфигурации не следва да се приема, като доброволно предаване на последните, въпреки, че е осигурен достъп безпрепятствен до тях. Начинът по който се предприема и планира изземването, също така е съвсем различен от доброволното предаване на вещи и предмети с цел съдействие по разследването.

Изказаното мнение по отношение на разделяне на претърсването и изземването като самостоятелни следствени действия е част от собствено

Стоян Стойков

виждане по действия по разследването. Ето защо считам, че по отношение изземването като процесуално следствено действие, трябва по задълбочена дискусия относно планиране и реализиране в практиката, тъй като предаването доброволно на вещи и предмети може да се презюмира, като съдействие по разследването и след това да се вземе предвид при определянето на наказанието например.

Като процесуално-следствени действия, претърсването и изземването са важни с оглед набавянето на веществени доказателства, имащи пряко отношение към извършеното деяние. Тези процесуални действия по разследването са дадени в Конвенцията като едно процесуално действие.

За да доведе до успешен резултат едно претърсване и изземване, е необходимо то да бъде добре планирано от органите на досъдебното производство, като първо трябва да е налице надлежното разрешаване, втора да е конкретизирана ясна представа коя сграда или офис да бъде претърсена и какво трябва да бъде иззето.

Всички иззети документи и други вещи трябва да бъдат подробно описвани в протокол. Протоколът от претърсването и изземването, както и искането за извършване на претърсване и изземване на прокурора до първоинстанционния съд ще доведат до законосъобразност на проведените процесуално следствени действия. С оглед фактическата и правна сложност на престъплението, е възможно провеждането на претърсването и изземването да бъде извършено на няколко места едновременно, когато има за опасност да се укрият документи или предмети съотносими към предмета на доказване. В повечето случаи при този вид престъпления се налага да се изземат компютърни данни, както и компютърни конфигурации. Ето защо е наложащо включването в самия екип на компютърен специалист, който внимателно да отстрани евентуално предвидените действия по изтриването на тази информация, с цел укриване на доказателства от страна на дееца.

Претърсването и изземването са важни способности за намирането и събирането на доказателства във връзка с престъпления от този вид. Важна особеност при осъществяването на претърсването и изземването, във връзка с тези престъпления, е че намерените и иззетите документи и предмети, след направата на обстоен анализ, могат да бъдат основание да се стесни кръга от

Стоян Стойков

лица, които да бъдат разпитвани в качеството на свидетели в наказателния процес.

Наказателно процесуалния кодекс казва в кои случаи и в какъв ред могат да бъдат разпитани, както обвиняемия, така и свидетеля по конкретното наказателно дело.

Основните въпроси на които трябва да отговарят разпита на обвиняемия в случая ще бъдат: „кой“, „къде“, „как“, „какво“, „с кого“ и „защо“. Изясняването на тези въпроси от страна на обвиняемия би следвало да отстранят неяснотите и непълнотите, както и противоречията относно участниците и другите доказателства при извършване на престъпление.¹⁴ Друг съществен момент е „разпитът на свидетели“. При този вид престъпления, разпитът на свидетели е основен способ на доказване, който има за цел след провеждането му и събраните гласни доказателства да установи в какви отношения се намират свидетеля и деца по отношение на извършеното престъпление.

При усвояването и разходването на средства от фондовете на Европейския съюз, се изисква наличието на екип от експерти в различни области, които в последствие могат да бъдат разпитани в качеството им на свидетели по делото. С техните обяснения могат да се изяснят важни обстоятелства по делото, които да конкретизират извършеното изпълнително деяние, субектът на престъплението, средството за извършването на престъплението, за да помогнат за по-добра правна квалификация на престъпното деяние.

Друг важен кръг лица, които могат да бъдат използвани, като свидетели и разпитвани като свидетели са представителите на консултантските фирми. Консултантските фирми в случая се явяват връзката между крайните бенефициенти и оторизираните институции за отпускането на средства от фондовете.¹⁵

При кандидатстване по програми с цел усвояване на средства от Еврофондовете, бенефициентите използват услугите на консултантски фирми

¹⁴ Sanford H. Kadish, Stephen J. Schulhofer, Monrad G. Paulsen, Criminal law and its processes. Cases and materials. Forth edition; Little, Brown and Company p.162

¹⁵ Методика за разследване на злоупотреби със средства от фондовете на Европейския съюз ; Асоциация прозрачност без граници стр. 43-44

Стоян Стойков

чрез сключването на консултантски договори, които са възстановими разходи по съответната програма.

Използването на консултантски фирми е разпространено и оправдано, с оглед сложността и трудоемкостта на попълването на целия пакет от документи по съответната програма. Така на практика консултантите са запознати с всички административни технически изисквания на съответната програма. Ползвайки ги като свидетели органите на досъдебното производство могат да установят, кой например е изготвил документ с невярно съдържание, грешен или неистински такъв, кой е извършителят на престъплението, съответно подбудител и помагач. В някои случаи, чрез разпит на служители от консултантските фирми, може да се установят връзки между представителите на съответната консултантска фирма и служителите на държавните структури управляващи и разпределящи съответните средства от фондовете на ЕС и предоставени такива на Българската държава от Европейския съюз, което е явен конфликт на интереси и много често срещано явление в практиката по усвояването на средствата.

Друг вид свидетели в процеса, които могат да бъдат разпитани са служителите в съответните дружества на бенефициентите. Те могат да бъдат в качеството си на управители, юрисконсулти, счетоводители и други такива, които имат пряко отношение към документооборота в търговското дружество. Не рядко са случаите от практиката, в които се наблюдава родствена връзка или служебна или друга зависимост между бенефициентите и длъжностните лица в съответната държавна структура, които в последствие оказват прякото си влияние върху нерегламентираното ползване на средствата от фондовете на Европейския съюз. Фактите, които е нужно да се установят при разпитите на свидетели следва да имат относимо приложение по делото. Необходимо е да се установи връзката между доказателствата и твърденията на тези свидетели, както и връзката между извършеното престъпление от обективна и субективна страна с фактите потвърдени от разпитите на свидетели. Наказателно процесуалния кодекс в чл.139 ал.7 НПК, допуска и разпит на свидетел, който се намира извън територията на Република България, чрез видеоконференция или телефонна конференция.

В повечето случаи престъпленията засягащи средствата от фондовете на Европейския съюз и средства предоставени на българската държава от

Стоян Стойков

Европейския съюз, са с участието на чужди физически и юридически лица, страни по договори с българските бенефициенти. В много случай се наблюдават доставки на машини, съоразения и услуги от лица намиращи се извън територията на българската държава. В тези случай, влиза в действие универсалният принцип на НПК, според който принцип се допуска разпит на свидетел, който се намира извън територията на Република България, с чиито показания да се установи истинността на твърденията обективирани в документи на съответния субект на престъплението.

Многобройни са случаите от практиката, които установяват несъответствие между закупените по съответната програма машини или суровини, както и количество и цена с доставените такива до бенефициента. Съответно бенефициентът използвайки различни методи за оправдаване разходите по съответната програма, осъществява изпълнителните деяния на престъпленията против средствата от фондовете на Европейския съюз и съответно предоставените такива на Българската държава от Европейския съюз.

Разпитът на свидетел, е средство за събиране на доказателства с голямо практическо значение. Органите на досъдебното производство и прокурора след извършване на правилно планиране и подготовка на разследването на престъпление против финансовата система на Европейския съюз, е необходимо да познават нормативната уредба, както и структурата на длъжностите в съответните държавни агенции.

В заключение бих казал, че правилно определяне на планирането и подготовката на разследването, би следвало да се съкрати срока, съответно намаляване на ресурса на използваните служители следователно това ще доведе до по-бърза разкриваемост на престъпленията.

Изясняването на някои процесуални въпроси с оглед практическото приложение, беше нужно с оглед постигане на по- пълна защита на финансовата система на ЕС.. Престъпленията засягащи финансовата система на ЕС са нови за българското наказателно право. Независимо от законодателните техники, които е възприел законодателя да уреди съставите, като квалифицирани към основни състави от НК, то българските правоприлагащи органи срещат трудности по правната квалификация, събирането на доказателства. Безспорен е факта, че престъпления от този род са със сложен фактически състав и тяхното разкриване е един доста сложен процес. За това смятам, че с тази статия и

Стоян Стойков

направеното към нея проучване по разследването на този вид престъпления е допринесла за изясняването на въпроси свързани с прилагането на материалното и процесуалното наказателно право, както и съдебната практика.